

**Simona Negruzzo: Theologiam discere et docere
La facoltà teologica di Pavia nel XVI secolo**
Cisalpino ed., Bologna, 1995, 443 l.

A XVI. század — a reformáció és a tridenti zsinat koraként — kiemelkedő szerepet játszik a teológiai tudományok történetében. A páviai egyetem teológiai fakultásának XVI. századi történetét mutatja be Simona Negruzzo, aki ugyanezen az egyetemen szerzett diplomát, s jelenleg is ennek oktatójaként és kutatójaként dolgozik. A kötet az Emilio Gabba által szerkesztett *Fonti e studi per la storia dell'Università di Pavia* (Források és tanulmányok a Páviai Egyetem történetéhez) című sorozat részeként látott napvilágot.

A kutatás kronológiai határai, 1480 és 1599, jelentős helyi eseményekhez kapcsolódnak. Az első az az év, amikor a páviai teológiai karon Aquinói Szent Tamás *Summáját* kézikönyvként kezdték használni, a második pedig a tridenti határozatok páviai alkalmazásának időpontját jelzi.

A könyv felhasználja a témáról korábban megjelent bőséges irodalmat, mindennek előtt azonban levéltári kutatásokra támaszkodik. Különleges értékű két újonnan közölt dokumentum: a *Tabulae profitentium et stipendiorum* és a *Matricula collegii Theologorum*. A hallgatók és oktatók nemzetiségi, illetve az egyházon belül elfoglalt helyük (szerzetes, pap, világi személy) szerinti megoszlását bemutató táblázatok az anyakönyvek adatain alapulnak.

Az első fejezetben a teológiai kar eredetéről, szerkezetéről kapunk információkat, valamint a szerzetesrendek iskoláihoz (*studia monastica*), más itáliai és európai fakultásokhoz fűződő kapcsolatokról. IX. Bonifác pápa 1389-ben a páviai *Studium* létezésének elismerésével egyben szentesítette a teológiai kar megszületését is. Ehhez szerkezetileg egyéb intézmények is kapcsolódtak: a szerzetesrendek iskolái, amelyek az egyházi szolgálatra készülők képzését végezték, és a Teo-

lógosok Kollégiuma (*Collegio dei teologi*), amely a tudományos címek adományozását felügyelte. A szerzetesrendi iskolák és a kar közötti szoros kötelékek több területen is megnyilvánultak: részben közös tanári kar, épületek közös használata, a diákok hasonló társadalmi helyzete. A teológiai kar a párizsi egyetem felépítését alapul véve szerveződött meg, de természetesen kapcsolatban állt itáliai egyetemekkel is, különösen a bolognaival.

A kötet második fejezete az intézményt tágabb környezetébe, a XVI. századi páviai valóságba helyezve vizsgálja. A század elején lezajló francia-osztrák háború, amelybe Pávia is belekeveredett, valamint a pestisjárvány következtében az egyetem szinte elnéptelenedett, majd a vallási konfliktusok mélyítették el az egyetemi képzés válságát, mindezekelőtt a teológiai karon.

A forrásokból az is kiderül, hogy a teológiai fakultás a XVI. században nem rendelkező autonómiával, hanem a szélesebb körű ismereteket kínáló *Facultas Artium* részét képezte. A diákok eredeti lakóhelyük alapján három csoportra oszlottak: helyi, azaz a milánói állam területén élő diákok, a hegyen (Alpok) túlról érkezők (elsősorban franciák, németek, angolok, flandriaiak) és a hegyen innen lakók (egyéb itáliai államokból érkező fiatalok). A *Matricula Collegii Theologorum* szerint érkeztek még diákok a fent említett országokon kívüli Spanyolországból, Portugáliából, Svájcban és Magyarországról is.

A város és az egyetem közti együttélés nem alakult mindig problémamentesen. Időről időre pénzügyi nézeteltérések merültek fel, de akadtak teljesen más természetű összeütközések is Pávia lakossága és a különböző nyelvű és kultúrájú országokból érkező diákok között. Megtörtént, hogy a diákok felfordulást okoztak a városban, mind-

ezek ellenére azonban az egyetem jelentős presztízst adott Pávia számára. Meglehetősen összetett kapcsolat volt ez tehát, Pávia egy állandó „gyűlölm–szeretem érzéssel” viszonyult egyeteméhez.

A harmadik fejezet azt mutatja be, hogy a szerzetesrendek és a klérus milyen mértékben vállaltak szerepet a teológiai kar tevékenységben. Az *universitas studiorum* és a *Studia monastica* közötti együttműködés azt eredményezte, hogy a páviai teológiai fakultás tanárai szinte kivétel nélkül szerzetesek voltak. A világi papság hiánya részben e réteg alacsony szintű képzettségének tudható be. Velük ellentétben a szerzetesi hivatásra készülő novíciusok alapos filozófiai, teológiai és bibliai képzésben részesültek. Mindezekelőtt a ferencesek és a dominikánusok, aztán az Ágoston-rendiek, a karmeliták, a bencések és végül a barnabíták, a szomaszk-rendiek és a jezsuiták alkották a tanári testületet 1480 és 1599 között. A szerző részletesen foglalkozik a felsorolt rendek páviai megtelepedésével és tevékenységével, különösen az oktatás területén végzett munkájukkal. A fejezet második része tizenhat rövid életrajzot tartalmaz: azoknak a szerzeteseknek az élete és tevékenysége tárul fel előttünk, akik szoros kapcsolatban álltak a teológiai fakultással.

A kötet igazi újdonságát a negyedik fejezetben találhatja az érdeklődő olvasó. Simona Negruzzo különleges figyelmet szentel a téma kutatói által korábban elhanyagolt területnek: proszopográfiai vizsgálattal mutatja be a kar főszereplőit, a tanárokat és a diákokat. Annak a mintegy negyven

teológusnak az életrajzát olvashatjuk itt, akik 1480 és 1599 között egymást váltották a teológiai kar élén. A tanári kar részletes bemutatása után mintegy négyszáz, elsősorban itáliai származású diák adatai következnek, amelyek a tanulmányokat lezáró vizsgák jegyzőkönyvein alapulnak. Ugyanitt egy doktori ülés részletes leírását is megtaláljuk. Az összeállítás, rendkívüli adatgazdagsága folytán, kiváló anyagként szolgálhat további kutatásokhoz.

A kötetzáró ötödik fejezetben a karon követett teológiai irányzatok bemutatására kerül sor. Páviában a skolasztikus teológiát két iskola tanítása szerint oktatták: *in via Thomae* és *in via Scoti*, attól függően, hogy a karon éppen a dominikánusok vagy a ferencesek befolyása érvényesült jobban. A fejezet végén a szerző utal még a XVI. századi Pávia nyomdai tevékenységére is, amely által még hitelesebb képet kaphatunk a teológiai oktatás szellemi környezetéről.

„A szerző az újdonság erejével ható, igen fontos adatokat tár elénk, amelyek lehetővé teszik számunkra annak a páviai teológiai képzésnek a mennyiségi és minőségi megismerését, amely nem egy második Sorbonne, de nem is egy egyszerű vidéki egyetem” — írja Xenio Toscani a kötet előszavában. Simona Negruzzo nagy hozzáértéssel megírt könyvéből kiderül, hogy a páviai teológiai fakultás, a magasan képzett tanárok jelenlétének köszönhetően, a XVI. századi Pávia korántsem elhanyagolható oktatási és kulturális életének termékeny központja volt.

Pete László